

Droger på krogen

**En uppföljning av narkotikasituationen i Stockholms
krogmiljö 2023/24**

Melika Muhaba Jemal, Tobias Elgán & Johanna Gripenberg

RAPPORT NR 84

STADs rapportserie, 2025
Rapport nummer 84
ISSN: 1654-7497
ISBN: 978-91-986696-8-8

Rapporten kan laddas ned från STADs hemsida: www.stad.org

FÖRORD

STAD (Stockholm förebygger Alkohol- och Droget) inledde sin verksamhet 1995 som ett tioårigt projekt med målet att identifiera, implementera och utvärdera lovande preventiva metoder inom alkohol- och narkotikaområdet. Projektet initierades efter en översyn av beroendevården i Stockholms län, där Landstinget (nuvarande Region Stockholm) och Stockholms kommun beslutade att göra en mer långsiktig satsning på metodutveckling. STAD har sedermera permanentas och är sedan 2010 en enhet inom Centrum för psykiatriforskning.

STAD:s arbete kännetecknas av ett tätt samspel mellan forskning och praktik, där kunskaper från utvärderingar omsätts till praktik och metoderna utsätts för kritisk och konstruktiv granskning som används i utvecklingsarbete. Trots den ökade kunskapen om vad som kännetecknar effektiv prevention finns det fortfarande ett stort behov av att utveckla och pröva nya preventiva strategier på samhällsnivå. Under åren har STAD tillsammans med samverkanspartners utvecklat, implementerat och utvärderat flera framgångsrika samhällsbaserade preventionsmetoder såsom *Ansvarsfull Alkoholservering*, *Student*, *Fotboll utan Fylla*, *100% Ren Hårdträning* och *Krogar mot Knark*. STAD har även ett nationellt regeringsuppdrag att sprida och förvalta metoderna *100% Ren Hårdträning* och *Krogar mot Knark*.

En central del av STAD:s arbete är att genomföra kartläggningar av alkohol- och narkotikabruk och relaterade problem som leder till behovsanalyser som föreslår lösningar. Denna rapport redovisar resultaten från en enkätundersökning bland kroganställda i Stockholm, som ett led i uppföljningen av tidigare kartläggningar av narkotikasituationen på Stockholmskrogar under åren 2001, 2007/08 och 2016/17. Resultaten relaterar även till STAD:s arbete med *Krogar mot Knark* i Stockholm. Datainsamlingen startade i januari 2023 och avslutades i februari 2024 med kroganställda som deltog i STAD:s utbildning i *Ansvarsfull Alkoholservering*. Vi vill rikta ett tack till alla som deltagare som generöst delat med sig av sina uppfattningar och erfarenheter relaterade till narkotika i krogmiljö.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD.....	3
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	4
SAMMANFATTNING	5
BAKGRUND.....	7
Alkohol- och narkotikaförebyggande arbete på krogen	8
Krogar mot Knark	9
SYFTE.....	9
METOD	10
Deltagare och datainsamling.....	10
Enkäten	10
Genomförande	10
RESULTAT	10
Narkotikaförekomst i krogmiljön.....	11
Inställning till narkotika	11
Egen användning av narkotika.....	12
Skillnad i narkotikabruk mellan kön och ålder	13
Jämförelser mellan de som använt narkotika senaste året och de som aldrig använt narkotika	13
Upplevelser av tillsyn	14
Jämförelser över undersökningsåren 2001, 2007/08, 2016/17 och 2023/24	14
Förslag för att minska förekomst av narkotika på krogen.....	17
Utbildning.....	17
Nolltolerans mot narkotika/policy.....	18
Krogmiljö	18
Övriga synpunkter från kroganställda	19
DISKUSSION.....	19
Studiens begränsningar.....	21
SLUTSATS OCH REKOMMENDATIONER.....	22
REFERENSER.....	23

SAMMANFATTNING

Bakgrund

STAD har tidigare genomfört tre enkätundersökningar med kroganställda för att studera narkotikasituationen i Stockholms krogmiljö. Den första kartläggningen visade på en hög förekomst av narkotika och var ett led i att utveckla metoden *Krogar mot Knark*. Utvärderingar som följt har visat en ökad benägenhet bland personalen att ingripa mot narkotikapåverkade gäster, en minskad upplevd narkotikaförekomst på krogen och en mindre andel personal som själva rapporterat narkotikaanvändning. Arbetet med *Krogar mot Knark* i Stockholm avstannade efter 2015 och en undersökning som genomfördes 2016/17 visade att siffrorna återigen hade förvärrats. År 2020 återupptogs arbetet med *Krogar mot Knark* i Stockholm och sedan 2023 har STAD ett nationellt uppdrag att samordna och sprida metoden. En ny uppföljande mätning har nu genomförts i syfte att följa narkotikasituationen i Stockholms krogmiljö över tid, dels för att skapa en lägesbild av hur narkotikasituationen ser ut idag, dels för att jämföra med tidigare kartläggningar som STAD genomfört 2001, 2007/08 och 2016/17.

Metod

Mellan januari 2023 och februari 2024 tillfrågades kroganställda i Stockholm, som deltog i STAD:s utbildning *Ansvarsfull Alkoholservering*, att anonymt besvara en enkät om narkotikasituationen på krogarna. Enkäten delades ut till 698 personer, varav 672 personer besvarade enkäten.

Resultat

Kroganställda rapporterar om en hög förekomst av narkotika på krogen i Stockholm då 79,9 % har sett narkotikapåverkade gäster under det senaste halvåret på krogen i Stockholm, 49,6 %, har sett någon bli erbjuden narkotika och 51,0 % har sett någon ta narkotika på krogen i Stockholm under det senaste året. Jämfört med mätningen 2016/17 är det vid denna mätning en statistiskt signifikant större andel som sett någon ta narkotika på krogen (51,0 % vs. 43,2 %, $\chi^2(3)=30,64$, $p<0,001$). Av de svarande har 50,6 % någon gång använt narkotika och 22,7 % har använt narkotika under det senaste året eller oftare. I åldersgruppen 18–24 år var det 28,9 % som hade använt narkotika under det senaste året och 53,2 % som använt narkotika någon gång. Det mest förekommande narkotikapreparatet som använts någon gång är hasch/marijuana (44,8 %) följt av kokain (26,8 %), ecstasy (20,2 %) och amfetamin (14,5 %). Jämfört med 2016/17 är det vid den senaste mätningen en statistiskt signifikant mindre andel som använt narkotika någon gång (50,6 % vs. 60,8 %, $\chi^2(2)=19,48$, $p<0,001$) och senaste året (22,7 % vs. 34,8 %, $\chi^2(2)=45,42$, $p<0,001$). Medan en majoritet av respondenterna, 75,3 %, stödjer lagen om att narkotikapåverkade gäster skall avvisas från krogen och 58,8 % instämmer i att det skall vara olagligt att vara narkotikapåverkad, anser 14,9 % att narkotika (framför allt cannabis) ska vara lagligt på samma sätt som tobak och alkohol.

Slutsats och rekommendationer

Föreliggande studie visar att narkotikaförekomsten i Stockholms krogmiljö är hög, trots en minskning av narkotikaanvändning bland kroganställda jämfört med tidigare undersökningar. Den höga förekomsten av narkotika och egen användning, särskilt bland yngre, understryker behovet av fortsatta förebyggande insatser. De uppföljande undersökningar som nu genomförts visar att aktivt arbete med *Krogar mot Knark* kan bidra till en minskning av användningen bland kroganställda, medan mindre aktivt arbete sammanfaller med en ökning. Detta betonar vikten av kontinuerligt narkotikaförebyggande arbete, där *Krogar mot Knark* spelar en viktig roll.

Den nationella samordningen och spridningen av *Krogar mot Knark* behöver fortsatt utvecklas och kvalitetssäkras för långsiktiga resultat. En bredare förebyggande strategi som inkluderar både narkotika och alkohol i nöjesmiljöer är önskvärd. STAD:s metod *Ansvarsfull Alkoholservering*, som har visat långvariga effekter, bör samordnas med *Krogar mot Knark*, då det finns en stark koppling mellan alkohol- och narkotikaanvändning och metoderna involverar samma aktörer.

BAKGRUND

Användning av narkotika är kopplad till flera folkhälsoproblem och medför ökade risker för fysisk och psykisk ohälsa, sociala problem samt ekonomiska konsekvenser för individ och samhälle [1–3]. Både sjuklighet och dödlighet är större bland personer som använder narkotika jämfört med övriga befolkningen. Tidigare kartläggningar har visat att det finns en betydande samsjuklighet mellan narkotikaanvändning och psykisk ohälsa såsom ökad risk för ångest, depression och självmordstankar samt beroendesjukdomar som ofta samexisterar med andra psykiska problem [4].

Narkotikaanvändning medför dessutom stora kostnader för samhället och beräknas kosta samhället omkring 38,5 miljarder kronor år 2020 [5]. I Europa uppskattas att 29 % av befolkningen mellan 15 och 64 år har använt en illegal drog. Cannabis är det mest använda narkotikapreparatet följt av kokain och MDMA (ecstasy) [6]. I Sverige har andelen personer som använder narkotika varit relativt konstant de senaste åren, där cannabis är det vanligaste narkotikapreparatet. Enligt siffror från Folkhälsomyndigheten framgår att 8,3 % av befolkningen i åldrarna 16–29 år och 4,3 % i åldrarna 30–44 år har använt cannabis under de senaste 12 månaderna. Dessutom svarade 3,3 % i åldrarna 16–29 år och 2,3 % i åldrarna 30–44 år att de använt annan narkotika än cannabis under det senaste året [7]. I CAN:s undersökning "Vanor och konsekvenser" från 2021 rapporterade 7,8 % av befolkningen i åldern 17–84 år att de hade använt minst ett narkotikaklassat preparat eller läkemedel utan läkares ordination under de senaste 12 månaderna [8]. Användningen var mest förekommande i åldersgruppen 17–29 år, där 13,6 % uppgav narkotikabruk under det senaste året. I hela befolkningen var cannabis den mest använda substansen med en prevalens på 3,1 %. För övriga narkotika, såsom kokain, ecstasy, amfetamin, hallucinogener och opiater, låg användningen på 1,6 %. Bland dessa var kokain det narkotikapreparatet som flest personer hade använt, med 1 % av befolkningen som rapporterade användning.

Forskning har visat att narkotikaanvändning är vanligt bland besökare i nöjesmiljöer såsom nattklubbar, barer, pubar och festivaler, särskilt vid elektroniska musikevenemang (EDM) [3,9–13]. I de nordiska länderna visar studier att narkotikaanvändning är mer frekvent bland klubbbesökare än i den allmänna befolkningen [12,14–20]. Till exempel visar studier från norska klubbar och festivaler att 43 % respektive 21 % av deltagarna hade använt illegala droger under det senaste året. Biologisk testning med salivprover visade dessutom att 25 % av klubbbesökarna nyligen hade använt en eller flera illegala droger [18]. Ett par andra norska studier med salivtester har visat på förekomster bland musikfestival- och kroggäster på omkring 11 % [20] respektive 14 % [21]. Studier genomförda i Sverige har visat på liknande nivåer. Exempelvis visade en studie vid ett EDM-evenemang på ett kryssningsfartyg att 10% av besökarna testades positivt för minst en illegal drog [15]. Studier genomförda med utandningstester bland gäster i Stockholms nöjesmiljöer har påvisat förekomster av narkotika på 12–13 % [22], detta trots att utandningstesterna inte kunde fånga upp cannabisbruk. Sammantaget visar studier genomförda bland besökare i nöjesmiljöer att narkotikabruket är omfattande.

En grupp som många gånger förbises i sammanhanget är personal som arbetar i nöjesmiljöer. En studie bland kroganställda i Norge, som bygger på samma tillvägagångssätt och frågor som STAD utvecklat [23–25], visade att 45 % av de medverkande hade använt narkotika någon gång [15]. Av dessa hade 18 % använt narkotika under det senaste året och 7 % hade använt narkotika under den senaste månaden. Narkotikaanvändning var vanligast bland de yngre åldersgrupperna. Bland kroganställda i åldern 18–25 år hade 50 % använt narkotika någon gång, och 25 % hade använt

narkotika under det senaste året. I åldersgruppen 26–35 år rapporterade 57 % att de använt narkotika någon gång, och 20 % att de använt narkotika under det senaste året. De mest använda narkotikapreparaten var hasch/marijuana (44 %), kokain (17 %), ecstasy (13 %) och amfetamin (12 %) [16]. I STAD:s senaste kartläggning från 2016/2017 av narkotikaanvändning bland kroganställda i Stockholms krogmiljö rapporterade omkring 60 % att de någon gång använt narkotika och omkring 35 % hade använt narkotika under det senaste året eller oftare. Bruket var också vanligast i den yngsta åldersgruppen 18–24-åringar där nästan 67 % rapporterade att de använt narkotika någon gång och omkring 47 % hade använt det under senaste året. De vanligaste narkotikapreparaten var liksom i Norge hasch/marijuana (59 %) följt av kokain (31 %), ecstasy (24 %) och amfetamin (17 %) [24]. Sammanfattningsvis visar forskningen att narkotikaanvändning är vanligare i krogmiljöer än i befolkningen i stort, och att detta gäller både för gäster och personal. Därmed utgör krogmiljön en viktig arena för förebyggande arbete.

Alkohol- och narkotikaförebyggande arbete på krogen

I Sverige är all icke-medicinsk användning av narkotika olaglig, och den strikta narkotikalagen har som syfte att minska narkotikabruket. Flera av de förebyggande åtgärder som genomförs är därför universella, vilket innebär att insatser riktar sig brett till samtliga som rör sig i krogmiljön. Enligt alkohollagen är det förbjudet för krogar att släppa in eller servera alkohol till personer som är märkbart påverkade av alkohol eller narkotika, och om märkbart påverkade personer upptäcks på krogen ska de avvisas. Ansvar för att följa lagen ligger på krogägare och personal, vilket gör dem till en viktig målgrupp för interventioner som syftar till att minska narkotikabruk på krogarna. Andra faktorer som gör krogmiljön central för preventiva insatser är det ökade antalet krogar med serveringstillstånd, förlängda öppettider, hög tillgång på både alkohol och narkotika, samt unga gäster och personal. En annan viktig faktor är den starka kopplingen mellan alkohol- och narkotikaanvändning där studier som STAD och andra har genomfört visar att de som använt narkotika har högre promillenivåer jämfört med dem som inte använt narkotika [15,19,20,26].

Internationell forskning om förebyggande arbete på krogen har främst fokuserat på alkohol [27–30]. I Sverige har STAD utvecklat, implementerat och utvärderat programmet *Ansvarsfull Alkoholservering*. Programmet har varit framgångsrikt och studier har visat att det resulterade i att färre märkbart alkoholpåverkade och underåriga nekades alkoholservering samt att alkoholrelaterade våldsbrott minskade med 29 % [31–35]. En kostnadseffektivitetsanalys visade också att för varje krona som investerades i arbetet med *Ansvarsfull Alkoholservering* sparade samhället 39 kronor i form av uteblivna kostnader för exempelvis polisiärt arbete och hälso- och sjukvård [36]. Arbetet med *Ansvarsfull Alkoholservering* har sedermera institutionaliserats i Stockholm [37] och sedan 1996 utbildas 400–600 kroganställda årligen i Stockholm. Programmet har också spridits till andra kommuner i Sverige under överseende av Folkhälsoinstitutet (nuvarande Folkhälsomyndigheten). Studier som undersökt den nationella spridningen har exempelvis visat att det är en mindre andel kommuner (13 %) som arbetar med samtliga tre komponenter i *Ansvarsfull Alkoholservering* [38], vilket visar på vikten av nationell samordning och kvalitetssäkring, men att det nöjeslivsrelaterade våldet minskar med 8 % för varje komponent av programmet som implementeras [39].

När det gäller att minska narkotikabruk på krogar är den internationella forskningen mer begränsad. Forskare har föreslagit anpassningar av den fysiska miljön på krogarna, att främja en hälsosam livsstil

inom krogbranschen, samt implementering av skadereducerande åtgärder för att minska narkotikarelaterade problem i krogmiljön [40–42].

Krogar mot Knark

STAD:s alkoholförebyggande arbete i krogmiljön utvidgades 2001 för att även omfatta narkotika. Detta beslut fattades efter signaler från polisen, restaurangbranschen och Maria Ungdom om att narkotika var ett vanligt inslag i Stockholms krogmiljö. Utifrån erfarenheter med *Ansvarsfull Alkoholservering* utvecklades därför *Krogar mot Knark*. Som ett led i detta arbete, och eftersom det saknades tidigare undersökningar om narkotikasituationen på krogar i Stockholm, genomfördes en kartläggning med djupintervjuer och enkäter. Resultaten visade att krogpersonal använde narkotika i högre grad än övriga befolkningen, vilket stämde med de signaler STAD fått om en ökad narkotikaanvändning både bland personal och gäster [23,43,44]. *Krogar mot knark* syftar till att minska narkotikabruk bland både gäster och personal genom ett systematiskt förebyggande arbete [14,45].

Strategier för *Krogar mot Knark* omfattar samverkan mellan nyckelaktörer såsom krogbranschen och myndigheter, förändringar i den fysiska krogmiljön (t.ex. vid toaletter), utbildning av krogägare och personal, inklusive entrépersonal, media- och PR-arbete samt förbättrad tillsyn med en ökad polisiär närvaro. Andra viktiga delar av interventionen är att alla nyanställda får information om och undertecknar en narkotikapolicy. I policydokumentet framgår att narkotikabruk inte accepteras bland vare sig kroganställda eller gäster, och att gäster som är narkotikapåverkade ska avvisas från krogen [23,44].

Utvärderingar av metoden har visat positiva resultat med minskad narkotikaförekomst på krogen, färre fall av egen narkotikaanvändning bland personalen, och att narkotikapåverkade gäster oftare blev avvisade eller inte insläppta på krogen [14,43,46]. År 2015 stannade arbetet med *Krogar mot Knark* av i Stockholm på grund av minskad finansiering. En kartläggning av narkotikasituationen i krogmiljön genomfördes därefter 2016/2017 och resultaten kunde bekräfta signaler från branschen och polis om att förekomsten av narkotika på krogen återigen var hög. I början av 2020, precis innan Covid-19 pandemin slog till i Sverige, återlanserades *Krogar mot Knark* i Stockholm. Sedan dess har ett utvecklingsarbete bedrivits med bland annat en ny digital utbildning, mediekampanjer samt fortsatt samverkan och fysiska utbildningsinsatser för krogpersonal och ordningsvakter. Sedan våren 2023 har STAD dessutom fått ett nationellt regeringsuppdrag genom Folkhälsomyndigheten att samordna och sprida *Krogar mot Knark*. En ny kartläggning av narkotikasituationen på krogen i Stockholm kan ge en indikation om det återlanserade arbetet med *Krogar mot Knark* har lett till några förändringar.

SYFTE

Syftet med denna studie är att studera hur narkotikasituationen i Stockholms krogmiljö ser ut, och vidare även att jämföra med de tidigare kartläggningar som STAD genomfört 2001, 2007/08 och 2016/17. Inom ramen för studien har kroganställda tillfrågats om huruvida de observerat narkotikabruk bland gäster, om deras attityder till narkotika och eget narkotikabruk, samt ange om de har förslag på möjliga åtgärder för att minska narkotikabruk bland gäster och personal.

METOD

Deltagare och datainsamling

Liksom vid tidigare kartläggningar bestod urvalet i denna studie av krogpersonal i Stockholm som går STAD:s utbildning i *Ansvarsfull Alkoholservering*. Datainsamlingen genomfördes under perioden januari 2023 till februari 2024. Anledningen till detta bekvämlighetsurval är att tidigare studier från STAD har visat att det är svårt att få en hög svarsfrekvens via postenkäter till kroganställda. Dessutom saknas fullständiga register över restaurangpersonal, och personalomsättningen är ofta hög. Studier från skolmiljöer har också visat att svarsfrekvensen ofta är högre när enkäter besvaras i klassrumsmiljö jämfört med när de skickas hem med posten. Tidigare kartläggningar med kroganställda som går STAD:s utbildning i *Ansvarsfull Alkoholservering* har gett närmast 100 procentiga svarsfrekvenser.

Enkäten

Enkäten som användes i denna studie är en vidareutveckling av enkäten som använts i STAD:s tre tidigare kartläggningar av narkotikasituationen i Stockholms krogmiljö. Den omfattar 32 frågor och har utökats med nya områden som bland annat berör tillsyn samt kännedom om och tillämpning av metoden *Krogar mot Knark*. Enkäten är huvudsakligen strukturerat med fasta svarsalternativ, men ger även utrymme för fria kommentarer. Den inleds med bakgrundsfrågor om deltagarnas kön, ålder, yrkesroll och erfarenhet inom restaurangbranschen. Därefter följer frågor om deltagarnas uppfattning om narkotikaförekomst i krogmiljön, deras personliga inställning till narkotika och frågor om deltagarnas egna erfarenheter av narkotika. De svarande har även möjlighet att föreslå åtgärder som de tror kan vara effektiva för att minska narkotikaanvändningen bland både gäster och personal på krogen.

Genomförande

Enkäten tog cirka 10–15 minuter att besvara och genomfördes innan föreläsningen om narkotika som ingår i utbildningen *Ansvarsfull Alkoholservering*. En medarbetare från STAD presenterade syftet med undersökningen och informerade deltagarna om att enkäten var anonym och att deltagande var frivilligt. Kursdeltagarna ombads att sitta enskilt för att säkerställa anonymiteten. När enkäten var ifylld lade den svarande den i ett tomt kuvert, förseglade det och lämnade in det. Enkäterna stansades därefter in och data analyserades med SPSS 29.0, där frekvenser användes för att beskriva förekomst och användning av narkotika, och χ^2 -analyser genomfördes för att undersöka skillnader mellan undersökningsåren ($p < 0,05$) och en Bonferronikorrektion applicerades.

RESULTAT

Totalt tillfrågades 698 kroganställda i Stockholm om att delta i undersökningen och 672 besvarade enkäten (96,3 % svarsfrekvens). Det externa bortfallet omfattade således 26 deltagare varav 25 lämnade in en tom enkät och en enkät gick förlorad vid insamlingen. Det interna bortfallet, det vill säga att några respondenter valde att lämna vissa frågor obesvarade varierade från 1 % till 15,4 % och var störst på frågor om egna erfarenheter av narkotikaanvändning. Det förekom även inkonsekventa svar på frågor om eget bruk och dessa exkluderades från analysen av

narkotikaanvändning och senaste användning av narkotika. Bortfallet på grund av inkonsekventa svar var mellan 0,1 % och 1,6 % för narkotikaanvändning och 2,7 % för senaste användning av narkotika.

Bland respondenterna var 53 % män och 47 % kvinnor och åldern varierade från 18 till 62 år, med en medianålder på 28 år. Medelålder var 30 år (sd=9,9). Arbetslivserfarenhet i branschen varierade från mindre än ett år upp till 45 år, med en mediantid i branschen på 6 år och ett medelvärde på 8 år (sd=8,1). Flertalet yrkeskategorier var representerade bland deltagarna som hade möjlighet att kryssa i fler alternativ. Ungefär hälften (47,2%) av respondenterna uppgav att de var bartenders. Därefter var de vanligaste yrkeskategorierna servitör (44 %), hovmästare (18 %), driftsansvarig (15,6 %) och restaurangchef (11,5 %). Vidare uppgav 6,3 % att de är krögare, 4,5 % att de arbetar som entrévärdar och 0,7 % att de är ordningsvakter. Ytterligare 19,1 % valde att ange "annat", där de vanligaste titlarna som nämndes var barback (dvs. assisterar bartendern), eventansvarig, kökspersonal och receptionist.

Narkotikaförekomst i krogmiljön

Lite drygt en tredjedel (30,9 %) av de svarande tror att det finns mer narkotika på krogen idag jämfört med för 5 år sedan, medan 4,1 % tror att det finns mindre narkotika och 10 % tror att det inte är någon skillnad. Strax över hälften av de svarande (55,1 %) uppger att de inte vet om det finns mer eller mindre narkotika på krogen idag jämfört med för 5 år sedan. Många av de svarande i det öppna kommentarsfältet angav att de var för unga för fem år sedan och därför inte har någon uppfattning om narkotikabruk i krogmiljön vid den tiden. Flera svarande påpekade också att de inte har bott i Stockholm särskilt länge eller arbetat inom restaurangbranschen under en så lång period.

En majoritet, 79,9 %, rapporterar att de ser narkotikapåverkade gäster på krogen i Stockholm någon gång i halvåret eller oftare, medan 29,2 % uppger att de ser narkotikapåverkade gäster någon gång i veckan. Åtta procent ser narkotikapåverkade gäster nästan varje kväll. På frågan hur lätt det är att se om en gäst är narkotikapåverkad svarar 45,2 % av respondenterna att det är lätt eller mycket lätt, medan 39,8 % uppger att det varken är lätt eller svårt. Nästan 12,6 % svarar att det är svårt eller mycket svårt. Flera uppger att bedömningen av narkotikapåverkan till stor del beror på vilken typ av narkotikapreparat som använts och individens tidigare vanor. Dessutom kan det vara en utmaning att skilja mellan alkoholpåverkan och narkotikapåverkan. Nästan hälften (49,6 %) av de svarande uppger att de sett någon bli *erbjuden* narkotika på krogen i Stockholm under det senaste året. Motsvarande andel som sett någon *ta* narkotika på krogen i Stockholm under det senaste året 51 %. Av de svarande uppger 7 % procent att de sett någon *ta* narkotika på krogen i Stockholm någon gång i veckan eller oftare.

Inställning till narkotika

Enligt alkohollagen är det förbjudet för gäster som är tydligt påverkade av narkotika att befinna sig på krogen. Vid upptäckt av sådan påverkan ska gästen omedelbart avvisas. En majoritet av de svarande (75,3 %) uttrycker stöd för lagen och instämmer att narkotikapåverkade gäster alltid ska avvisas från krogen. Omkring en femtedel (19,9 %) menar att narkotikapåverkade gäster ska avvisas endast om de missköter sig. Vidare anser 58,8 % av de svarande att det bör vara olagligt att vara narkotikapåverkad. Omkring en femtedel (21,5 %) anser att narkotikapåverkan inte bör vara olaglig, medan 19,8 % är osäkra och svarar att de inte vet. De flesta kommentarer lyfter att det i hög grad beror på vilken typ av narkotika det handlar om. Majoriteten (70 %) tycker inte att narkotika ska vara

lagligt, medan 14,9 % svarar att narkotika ska vara lagligt på samma sätt som tobak och alkohol. 15,2 % är osäkra och svarar att de inte vet. Den vanligaste kommentaren bland de som anser att narkotika ska vara lagligt handlar om vilket narkotikapreparat det gäller och flera anser att cannabis bör vara lagligt. Vissa föreslår att cannabis bör avkriminaliseras snarare än legaliseras, med argumentet att detta skulle kunna minska gängvåld.

En fråga handlade om vad de skulle göra om de såg någon ta narkotika på krogen. De vanligaste svaren var att kontakta vaktpersonal (66,4 %), avvisa gästen (49,2 %) och kontakta en chef eller kollega (46,6 %). Vidare uppgav 22,2 % att de skulle ringa polisen medan en mindre andel (1,5 %) rapporterade att de inte visste vad de skulle göra och 0,6 % skulle inte göra någonting.

Egen användning av narkotika

En stor andel av de tillfrågade uppgav att de har använt narkotika. Drygt en femtedel (22,7 %) av de svarande uppgav att de hade använt narkotika under det senaste året, medan 50,6 % rapporterar att de någon gång hade använt narkotika. Det vanligaste narkotikapreparatet är hasch/marijuana som 44,8 % av de kroganställda uppger att de någon gång har använt (Tabell 1). Av de svarande har 9 % använt hasch/marijuana 5–20 gånger och 15,7 % har använt det mer än 20 gånger. Den näst vanligaste narkotikapreparatet är kokain, som 26,8 % uppger att de någon gång har använt. Drygt 20 % svarar att de någon gång har använt ecstasy, 14,5 % amfetamin, 12,7 % hallucinogena svampar, 10 % narkotikaklassade läkemedel utan recept, 9,2 % LSD, medan 7,8 % rapporterar att de har använt ketamin. Nio personer uppgav att de har använt rökheroïn och ingen av de svarande har använt heroïn i injektionsform. Vidare rapporterar 2,7 % av männen och 0,7 % av kvinnorna att de någon gång har använt anabola androgena steroider. Av de svarande uppger 5 % att de har använt någon annan typ av narkotika. Andra narkotikapreparat som nämns i det öppna kommentarsfältet är lustgas, opium, spice, tryfflar, clenbaterol, 2CB, DMT, modafinil och GHB.

Bland de svarande uppgav 5,2 % att de hade använt narkotika under den senaste veckan, 3,8 % hade använt det senaste månaden, 6,5 % under det senaste halvåret, och 7,3 % under det senaste året. Dessutom uppgav 27,8 % att det var flera år sedan de använde narkotika.

Tabell 1. Har du använt någon eller några av följande narkotika? Procentuell fördelning bland krogpersonal.

	EN GÅNG	2–4 GGR	5–20 GGR	MER ÄN 20 GGR	TOTALT%	MISSING
HASCH/MARIJUANA	8,1	11,9	9,0	15,7	44,8	9,6
KOKAIN	5,4	8,0	5,2	8,3	26,8	11,8
AMFETAMIN	3,2	4,2	3,3	3,8	14,5	14,2
ECSTASY	6,3	5,5	5,1	3,3	20,2	13,5
HEROIN I INJEKTIONSFORM	-	-	-	-	0,0	15,4
HEROIN I RÖKFORM	0,3	0,7	0,3	0,2	1,5	14,9
LSD	3,0	3,2	2,5	0,5	9,2	14,5
HALLUCIOGENA SVAMPAR	5,7	4,5	1,5	1,0	12,7	14,1
NARKOTIKAKLASSADE LÄKEMEDEL	2,0	3,4	2,0	2,5	10,0	15,1
KETAMIN	3,4	1,9	1,2	1,3	7,8	14,9

Missing varierade mellan 9,6% och 15,4%

Skillnad i narkotikabruk mellan kön och ålder

Avseende egen narkotikaanvändning finns inga signifikanta skillnader mellan kvinnor och män, varken för användning det senaste året (22,9 % vs. 22,3 %, $\chi^2(1)=0,38$, $p=0,845$) eller någonsin (52,1 % vs. 49,4 %, $\chi^2(1)=0,44$, $p=0,508$). Användningen av narkotika varierar betydligt mellan olika åldersgrupper (Tabell 2). Totalt sett uppgav 50,6 % att de någon gång hade använt narkotika. Bland de yngre åldersgrupperna, 18–24 år och 25–29 år, var siffrorna högre, med 53,2 % respektive 58,1 % som uppgav att de någon gång använt narkotika (Tabell 2). Andelen minskar i de äldre åldersgrupperna, där 48,1 % av 30–39-åringar och 40,4 % av de som är 40 år och äldre rapporterade att de någon gång hade använt narkotika. Det finns signifikanta skillnader mellan åldersgrupperna, där den äldsta gruppen (40+) har en signifikant lägre andel som någon gång använt narkotika jämfört med gruppen 25–29 år.

Totalt 22,7 % av de tillfrågade uppgav att de hade använt narkotika under det senaste året. Här var användningen återigen högre bland de yngre åldersgrupperna, där 28,9 % av 18–24-åringarna och 26,4 % av 25–29-åringarna uppgav att de hade använt narkotika det senaste året. För åldersgrupperna 30–39 år och 40+ år var motsvarande siffror 18,8 % respektive 8,7 %. Även här var skillnaden signifikant, där den äldre gruppen (40+) har en signifikant lägre användning jämfört med de två yngsta åldersgrupperna.

Tabell 2. Andelen som har använt narkotika någon gång respektive använt narkotika senaste året fördelat på fyra åldersgrupper (n=622).

ÅLDERSGRUPPER	ANVÄNT NARKOTIKA NÅGON GÅNG $\chi^2(3)=8,30$, $p=0,040$	ANVÄNT NARKOTIKA SENASTE ÅRET $\chi^2(3)=19,30$, $p<0,001$
18–24	53,2 ^{a, b}	28,9 ^a
25–29	58,1 ^b	26,4 ^a
30–39	48,1 ^{a, b}	18,8 ^{a, b}
40+	40,4 ^a	8,7 ^b
TOTALT	50,6	22,7

Bokstäverna anger när de olika åldersgrupperna skiljer sig signifikant ifrån varandra, dvs. mellan värden med samma bokstav finns ingen statistiskt signifikant skillnad.

Jämförelser mellan de som använt narkotika senaste året och de som aldrig använt narkotika

En jämförelse gjordes mellan de som använt narkotika under det senaste året och de som aldrig använt narkotika. Resultaten visar att det finns flera signifikanta skillnader mellan gruppen kroganställda som rapporterar att de använt narkotika senaste året eller oftare (n=144) jämfört med gruppen som rapporterar att de aldrig använt narkotika (n=313, Tabell 3). De som svarade "vet ej" exkluderades från analysen. En signifikant större andel i gruppen som uppger att de använt narkotika senaste året har sett narkotikapåverkade gäster på krogen i Stockholm (98,5 % vs. 82,6 %) och även sett någon bli *erbjuden* (73,2 % vs. 39,2 %) eller *ta* narkotika (70,7 % vs. 42,7 %). Vidare anser en signifikant större andel att narkotika ska vara lagligt på samma sätt som tobak och alkohol (37,8 % vs. 9,1 %), medan en signifikant mindre andel uppger att de tycker att narkotikapåverkade gäster alltid

ska avvisas från krogen (54,8 % vs. 86,8 %) och en mindre andel tycker att det ska vara olagligt att vara narkotikapåverkad (46,7 % vs. 88,6 %).

Tabell 3. Andelen som instämmer med olika påståenden om narkotika (kroganställda som uppger att de använt narkotika senaste året jämfört med de som aldrig använt narkotika)

	ANVÄNT NARKOTIKA SENASTE ÅRET (%)	ALDRIG ANVÄNT NARKOTIKA (%)	χ^2 (df)	p
SETT NARKOTIKAPÅVERKADE GÄSTER PÅ KROGEN I STOCKHOLM	98,5	82,6	21,35(1)	<0,001
SETT NÅGON BLI ERBJUDEN NARKOTIKA PÅ KROGEN I STOCKHOLM	73,2	39,2	43,02(1)	<0,001
SETT NÅGON TA NARKOTIKA PÅ KROGEN I STOCKHOLM	70,7	42,7	29,86(1)	<0,001
NARKOTIKAPÅVERKADE GÄSTER SKA ALLTID AVVISAS FRÅN KROGEN	54,8	86,8	53,31(1)	<0,001
DET SKA VARA OLAGLIGT ATT VARA NARKOTIKAPÅVERKAD	46,7	88,6	73,66(1)	<0,001
NARKOTIKA SKA VARA LAGLIGT SOM TOBAK OCH ALKOHOL	37,8	9,1	44,53(1)	<0,001

Upplevelser av tillsyn

En majoritet av de svarande (59,0 %) uppgav att de under det senaste året arbetat vid ett tillfälle då polis eller kommun genomfört krog tillsyn (30,7 % hade inte gjort det, och 10,3 % var osäkra). Bland dem som varit med om en tillsyn upplevde en tydlig majoritet (79,2 %) erfarenheten som positiv. Endast 5,8 % hade en negativ upplevelse, medan 15 % svarade att de inte visste. Ett fåtal personer lämnade kommentarer om upplevelsen av tillsynen. En del nämnde att de blivit nervösa trots att de inte gjort något fel och att tillsynen ibland kunde upplevas som störande mitt under rusningstid. Några uttryckte att polisen varit otrevlig i sitt bemötande, medan andra upplevde tillsynen som neutral eller positiv.

När det gäller hur tryggheten påverkades i samband med krog tillsyn uppgav 38,6 % av de svarande att tryggheten ökade under tillsynen, medan 43,9 % inte upplevde någon förändring. Endast 3,4 % ansåg att tryggheten minskade, och 14,1 % svarade att de inte visste. Efter tillsynen upplevde 29,6 % en ökad trygghet medan 54,9 % upplevde att tryggheten var oförändrad och 1,3 % ansåg att tryggheten hade minskat efter tillsynen (14,2 % svarade att de inte visste).

Jämförelser över undersökningsåren 2001, 2007/08, 2016/17 och 2023/24

Det finns signifikanta skillnader mellan undersökningsåren när det gäller attityder till narkotika och upplevelsen av narkotikaförekomst på krogen (Tabell 4). Andelen som uppger att de skulle kontakta polisen vid misstanke om narkotikapåverkad gäst har varierat över tid. Högst var andelen år 2007/08, då 52,9 % angav att de skulle ringa polisen, vilket är en nivå som var signifikant högre än både 2001 (38,8 %) och senare mätningar. År 2016/17 sjönk siffran till 38,1 %, och i den senaste mätningen 2023/24 uppgav 22,2 % att de skulle kontakta polisen, en signifikant minskning jämfört med samtliga tidigare år. År 2007/08 var andelen som ansåg att narkotikapåverkade gäster bör avvisas som högst (84,5 %), en andel som därefter sjönk till 71,3 % år 2016/17 och 75,3 % år 2023/24. Skillnaden mellan

2007/08 och de senare åren är statistiskt signifikant. Även stödet för att narkotikapåverkan ska vara olaglig var högst under 2007/08, då 67,4 % svarade att det bör vara olagligt. År 2016/17 hade andelen minskat signifikant till 53,7 %. År 2023/24 noterades en viss ökning till 58,8 %, men nivån är fortfarande signifikant lägre än 2007/08. Samtidigt har stödet för att narkotika ska vara lagligt på samma sätt som alkohol och tobak ökat över tid. År 2007/08 var det endast 4,9 % som ansåg att narkotika ska vara lagligt, jämfört med 10,6 % år 2016/17 och 14,9 % år 2023/24, vilket är en signifikant ökning mellan undersökningsåren.

Tabell 4. Jämförelser över tid, andelen kroganställda som instämmer med olika påståenden om narkotika (procentuell fördelning)

	2001	2007/08	2016/17	2023/24	χ^2 (df)	p
RINGER POLISEN OM DE SER NARKOTIKAPÅVERKAD GÄST	38,8 ^a	52,9 ^b	38,1 ^a	22,2 ^c	133,38(3)	<0,001
NARKOTIKAPÅVERKAD GÄST SKA AVVISAS FRÅN KROGEN	73,9 ^a	84,5 ^b	71,3 ^a	75,3 ^a	36,54(3)	<0,001
DET SKA VARA OLAGLIGT ATT VARA NARKOTIKAPÅVERKAD	62,4 ^{a, b}	67,4 ^b	53,7 ^c	58,8 ^{a, c}	27,35(3)	<0,001
NARKOTIKA SKA VARA LAGLIGT	5,9 ^a	4,9 ^a	10,6 ^b	14,9 ^b	46,32(3)	<0,001

Bokstäverna anger när de olika mätillfällena skiljer sig signifikant ifrån varandra, dvs. mellan värden med samma bokstav finns ingen statistiskt signifikant skillnad.

När det gäller att ha sett narkotikapåverkade gäster under det senaste halvåret ligger nivåerna i linje med tidigare mätningar (Tabell 5). Andelen som sett någon bli *erbjuden* narkotika senaste året var nästan 50 % år 2023/24 och skiljer sig bara åt från år 2007/08 då 39 % uppgav att de sett detta förekomma. Däremot har andelen som observerat någon ta narkotika ökat från 2007/08 då det var 37,9 % som rapporterade att de sett någon ta narkotika, medan andelen steg till 43,2 % under 2016/17 och 51 % vid den senaste mätningen.

Tabell 5. Jämförelser över tid, andelen kroganställda som observerat narkotikarelaterade situationer (procentuell fördelning)

	2001	2007/08	2016/17	2023/24	χ^2 (df)	p
SETT NARKOTIKAPÅVERKAD GÄST SENASTE HALVÅRET	82,8 ^a	75,9 ^b	78,4 ^{a, b}	79,9 ^{a, b}	8,34(3)	<0,001
SETT NÅGON BLI ERBJUDEN NARKOTIKA PÅ KROGEN SENASTE ÅRET	48,1 ^a	39,0 ^b	47,6 ^a	49,6 ^a	18,28(3)	<0,001
SETT NÅGON TA NARKOTIKA PÅ KROGEN SENASTE ÅRET	46,2 ^{a, b}	37,9 ^c	43,2 ^{b, c}	51,0 ^a	30,64(3)	<0,001

Bokstäverna anger när de olika mätillfällena skiljer sig signifikant ifrån varandra, dvs. mellan värden med samma bokstav finns ingen statistiskt signifikant skillnad.

Andelen kroganställda som uppger att de någon gång använt narkotika är signifikant lägre i denna undersökning jämfört med 2016/17 (Tabell 6). Även andelen som använt narkotika under det senaste året har minskat signifikant sedan dess. I undersökningen från 2016/17 rapporterade 60,8 % att de

någon gång använt narkotika och 34,8 % att de gjort det under det senaste året. I den aktuella mätningen har dessa siffror sjunkit till 50,6 % respektive 22,7 %, vilket tyder på en tydlig nedgång i både användning av narkotika någonsin och senaste året.

Tabell 6. Jämförelser över tid, andelen kroganställda som uppger att de använt narkotika (någonsin respektive senaste året) (procentuell fördelning)

	2001 n=419	2007/08 n=629	2016/17 n=630	2023/24 n=633	$\chi^2(df)$	p
NÅGONSIN ANVÄNT NARKOTIKA	60,3 ^{a, b}	52,6 ^{b, c}	60,8 ^a	50,6 ^c	19,48(2)	<0,001
ANVÄNT NARKOTIKA SENASTE ÅRET	26,7 ^a	18,9 ^b	34,8 ^c	22,7 ^{a, b}	45,42(2)	<0,001

Bokstäverna anger när de olika mättillfällena skiljer sig signifikant ifrån varandra, dvs. mellan värden med samma bokstav finns ingen statistiskt signifikant skillnad.

Vidare visar resultaten att det finns statistiskt skillnader mellan undersökningsåren vad gäller andelen kroganställda som uppger att de någon gång använt olika typer av narkotika (Tabell 7). Jämfört med mätningen som gjordes 2016/17 är det i mätningen 2023/24 en signifikant mindre andel kroganställda som svarar att de någon gång använt hasch/marijuana (44,8 % vs. 58,7 %) och narkotikaklassade läkemedel utan recept (10 % vs. 20 %).

Tabell 7. Jämförelser över tid, andelen kroganställda som någon gång använt narkotika uppdelat på olika substanser

	2001	2007/08	2016/17	2023/24	$\chi^2(df)$	p
HASCH/MARIJUANA	52,7 ^{a, b, c}	47,1 ^c	58,7 ^b	44,8 ^{a, c}	29,14(3)	<0,001
KOKAIN	24,9 ^{a, b}	21,9 ^b	31,4 ^a	26,8 ^{a, b}	15,38(3)	0,002
AMFETAMIN*	20,4 ^a	14,5 ^a	17,1 ^a	14,5 ^a	8,77(3)	0,033
ECSTASY	16,4 ^{a, b}	13,1 ^b	24,4 ^c	20,2 ^{a, c}	29,03(3)	<0,001
HEROIN I INJEKTIONSFORM	0,2 ^a	0,0 ^a	0,3 ^a	0,0 ^a	3,98(3)	0,263
HEROIN I RÖKFORM	0,9 ^a	1,6 ^a	1,0 ^a	1,5 ^a	1,66(3)	0,648
LSD*	6,1 ^a	5,9 ^a	9,4 ^a	9,2 ^a	9,16(3)	0,027
HALLUCIOGENA SVAMPAR	7,2 ^{a, b}	5,6 ^b	11,8 ^{a, c}	12,7 ^c	25,66(3)	<0,001
NARKOTIKAKLASSADE LÄKEMEDEL	14,0 ^{a, b}	14,5 ^{a, b}	20,0 ^b	10,0 ^a	23,81(3)	<0,001

Bokstäverna anger när de olika mättillfällena skiljer sig signifikant ifrån varandra, dvs. mellan värden med samma bokstav finns ingen statistiskt signifikant skillnad.

*Det finns ett övergripande statistiskt signifikant samband mellan årtal och användning men efter Bonferronikorrektion skiljer sig inga år från varandra i de parvisa jämförelserna.

Förslag för att minska förekomst av narkotika på krogen

Kunskapen om *Krogar mot Knark* varierar bland de svarande. En majoritet (59,3 %) uppger att de känner till metoden, medan 40,7 % uppger att de inte gör det. Däremot är det oklart hur många som arbetar på krogar som är med i *Krogar mot Knark*. Endast 28,2 % svarar att deras arbetsplats är med i metoden, medan 28,9 % uppger att de inte är det och 42,9 % svarar att de inte vet. Det framgår också att stödet från arbetsgivaren varierar. På frågan i vilken utsträckning krögaren stödjer ett aktivt arbete mot narkotika svarade 62,4 % att stödet är stort eller mycket stort. Samtidigt uppgav nästan en tredjedel (27,9 %) att stödet varken är stort eller litet, medan 9,8 % upplever ett lågt eller mycket lågt stöd från krögaren.

De kroganställda har också besvarat frågan om vad de tror att krogen samt vad polisen och andra myndigheter kan göra för att minska narkotikaanvändning bland personal och gäster. Dessa ställdes som öppna frågor och 53,4 % (n=372) respektive 61,3 % (n=427) valde att svara på frågorna och många hade flera förslag på vad som skulle kunna göras för att minska narkotika på krogen. Förslagen kan delas in i följande områden, utbildning; förebyggande åtgärder genom samarbete och närvaro av polisen; nolltolerans mot narkotika/policy; krogmiljö. Kommentarererna beskrivs nedan och varje område illustreras med citat.

Utbildning

I svaren på frågan om hur krogen kan minska narkotikabruk bland gäster och personal framgår det tydligt att utbildning är en avgörande faktor. Många av de svarande anser att kunskap är en viktig del av arbetet och betonar betydelsen av att all personal har grundläggande kunskaper om narkotika, dess olika substanser och de konsekvenser som narkotikaanvändning medför. Det är även viktigt att personalen känner igen tecken på narkotikapåverkan och vet hur de ska hantera narkotikapåverkade gäster. Flera nämner även att det behövs bättre utbildade ordningsvakter. STAD:s utbildningar nämns av flera som en värdefull resurs i detta sammanhang.

"Utbilda alla som jobbar inklusive vakter om hur man tar hand om och hjälper folk som har tagit för mycket droger. Inte bara kasta ut dom!"

"Utbilda personal mer och lära dem tecken på påverkade människor."

"Utbilda personal. Bygga teamkänsla bland personalen för att öka tryggheter i gruppen. Våga säga nej – utbilda personalen i "hur" man säger/agerar innan problem uppstår."

"Informera om hur narkotika/alkohol påverkar människan, samt hur man lättare kan se berusningskanan. Kommunikation via myndigheter, krögare & organisationer. Samarbeten."

"Bättre utbildade ordningsvakter"

"Krav att man går STAD utbildning."

Förebyggande åtgärder genom samarbete och närvaro av polisen

För att minska narkotika på krogen föreslås det att samarbetet med polisen förstärks. Krogpersonal anser att det är viktigt att stödja polisen i deras förebyggande arbete mot narkotikahandel och att ha god uppsyn över arbetsmiljön för att undvika platser där narkotikahandel kan ske. Önskemål om fler polisbesök och en ökad närvaro av poliser både inomhus och utomhus framförs som nödvändiga åtgärder. Genom att arbeta närmare polisen och stärka kontakten mellan krogpersonal och myndigheter kan förekomsten av narkotika på krogen minskas effektivt.

"Hjälpa polisen jobba förebyggande gentemot försäljningen av droger. God uppsyn i arbetsmiljön för att undvika platser där handel kan genomföras."

"Jobba mer med polisen, få mer kontakter osv."

"Mer besök av polis"

"Arbeta närmre med Polisen för att förebygga droganvändning och försäljning av droger"

Nolltolerans mot narkotika/policy

Flera kommentarer handlade om att det bör införas och upprätthållas en stark nolltoleranspolicy mot narkotika, med tydliga riktlinjer och konsekvenser om den bryts. Utbildningar om nolltoleranspolicy och dess tillämpning är viktiga för att säkerställa att både personal och gäster är medvetna om reglerna. Det föreslås också att man genomför drogtestar och erbjuder stöd till anställda med missbruksproblematik.

"Ha en tydlig policy och utbildningar"

"Drogtesta"

"Ha en tydlig drog- och alkoholpolicy, som också faktiskt har konsekvenser om den bryts."

"Ha tydliga riktlinjer om nolltolerans mot narkotika för personal/gäster. Erbjud stöd som arbetsgivare för anställda med missbruksproblematik. Nära samverkan med tillsyn [och] polis."

Krogmiljö

Flera respondenter lyfter fram vikten av att begränsa narkotikaanvändning i krogmiljön genom ökad kontroll över specifika utrymmen, särskilt toaletterna. Ett förslag är att införa ett system där personalen låser upp toaletterna via en knapp, vilket skulle kräva att gäster först interagerar med personal. Detta skulle kunna förebygga narkotikaanvändning i toaletterna. Ökad närvaro och uppmärksamhet vid dessa områden ses som centralt. Andra konkreta åtgärder är att förbättra belysningen kring toaletter och andra avskilda delar av lokalen samt att ha bättre uppsikt över potentiella gömställen, såsom bås eller trånga utrymmen.

"Se över toaletterna bättre. Det är ett ständigt jobb."

"Toaletterna nära baren som behövs låsas upp av krogpersonalen med typ en knapp. Då måste de påverkade integrera med personalen innan de t.ex. brukar kokain. Snuskylen på ICA är låst, då borde det vanligaste stället att ta kokain också vara det."

"Bättre ljus kring toaletter och gömda områden"

Bättre uppsyn på gömda platser t.ex. bås, toaletter mm."

Övriga synpunkter från kroganställda

Ett förslag som har dykt upp i flera sammanhang är att avkriminalisera narkotikabruk, vilket skulle minska incitamenten för individer att gömma sig eller ljuga om sitt narkotikabruk. Dessutom finns idéer om att använda skrämselfpropaganda, likt varningarna på cigarettpaket, genom att visa bilder på skadade organ. Andra förslag är att avskaffa kontanter och förbjuda större grupperingar på krogen, i syfte att minska narkotikahandel och användning.

"Avkriminalisera så att det blir "ej olagligt" att bruka. Då gömmer sig ej konsument och saknar incitament att ljuga om denne köpt..."

"Gå ut med bilder på skadade organ. Skrämma rejält som på cigarettpaketen."

"Ta bort kontanter. Förbjud större gäng av killar."

"Sluta dra fördel av att de som ofta tar droger även är folk med pengar och rykten. Endast låta restaurangens/barens gäster använda toaletten."

DISKUSSION

STAD har genomfört fyra kartläggningar av narkotikasituationen i Stockholms krogmiljö och i denna rapport presenteras resultat från den senaste kartläggningen som genomfördes 2023/2024. Resultaten från den senaste undersökningen visar att krogpersonal upplever att narkotika är vanligt förekommande i krogmiljön och nästan en tredjedel upplever att det finns mer narkotika på krogen idag jämfört med för 5 år sedan. Åtta av tio kroganställda rapporterade att de har sett narkotikapåverkade gäster på krogen under det senaste halvåret eller oftare, varav nästan en tredjedel rapporterar att de har gjort det någon gång i veckan eller oftare, och omkring hälften har sett narkotika erbjudas eller tas på krogen under det senaste året. Jämfört med det två tidigare mätningarna 2007/08 och 2016/17 är det en siffra som utmärker sig då det är drygt hälften av krogpersonalen som har sett någon ta narkotika på krogen det senaste året, vilket är en högre andel jämfört med både 2016/17 (43,3 %) och 2007/08 (37,9 %). Detta kan tolkas som att själva användningen av narkotika har blivit mer synlig i krogmiljön idag jämfört med tidigare år och pekar på vikten av narkotikaförebyggande arbete i krogmiljön. Värt att notera var också att många upplever att det är svårt att skilja mellan alkohol- och narkotikapåverkan, vilket gör det ännu mer utmanande att upptäcka och hantera narkotikarelaterade problem och pekar på behovet av vidareutbildning.

När det gäller egen användning av narkotika uppger drygt 20 % att de har använt narkotika under det senaste året och drygt hälften att de har använt narkotika någon gång. I likhet med tidigare kartläggningar [23,24] rapporterar yngre kroganställda högre nivåer av narkotikaanvändning, både någonsin och under det senaste året, jämfört med äldre åldersgrupper. Exempelvis rapporterar nästan 30 % av respondenterna i åldersgruppen 18–24 år att de har använt narkotika under det senaste året, jämfört med nästan 10 % bland de som är över 40 år. Dessa siffror är betydligt högre än allmänpopulation där CAN:s undersökning från Vanor och konsekvenser visar att om kring 8 % har använt narkotika varav 17–29-åringar rapporterar en användning på omkring 14 % [8]. Sett till samtliga fyra mätillfällen som genomförts av STAD bland kroganställda framträder ett mönster som kan kopplas till arbetet med *Krogar mot Knark*. Vid 2001 års mätning, som kan ses som en baslinjemätning, var nivåerna av eget narkotikabruk bland kroganställda på en hög nivå. Därefter påbörjades arbetet med *Krogar mot Knark* och dessutom inrättade polisen en speciell enhet "Krogsektionen" med ett riktat arbete mot narkotika på Stockholms krogar. Resultaten från mätningen 2007/08 visade på lägre nivåer av eget bruk bland kroganställda. År 2015 upphörde finansiering för *Krogar mot Knark* och polisen lade också ned Krogsektionen. Resultaten från mätningen som genomfördes under 2016/17 visade att nivåerna av eget bruk hade ökat och låg nu på samma eller högre nivåer jämfört med resultaten från baslinjemätningen. År 2020 återlanserades arbetet med *Krogar mot Knark* i Stockholm med bland annat utbildningsinsatser, fortsatt samverkan och mediekampanjer. Trots att kroganställda rapporterar att det är en hög förekomst av narkotika i krogmiljön visar resultaten från den senaste mätningen att det egna bruket har gått ned och ligger på samma nivåer som vid mätningen 2007/08. Således sammanfaller kroganställdas relativt lägre nivåer av självrapporterat eget bruk med en hög aktivitet av *Krogar mot Knark*, inklusive polisens riktade arbete mot krogmiljön. Sammantaget tyder detta på att *Krogar mot Knark* kan bidra till ett lägre bruk bland kroganställda genom antingen minskad konsumtion eller att krogbranschen attraherar personer som inte brukar narkotika.

Andelen kroganställda som uppger att de skulle kontakta polisen vid misstanke om narkotikapåverkan har minskat över tid från drygt 50 % år 2007/08 till omkring 38 % år 2016/17 och omkring 22 % i den senaste mätningen. Resultaten visar dock att många i stället väljer att agera inom den egna verksamheten genom att kontakta vaktpersonal, chef eller kollega, eller att man avvisar gästen själv. Detta kan tyda på att krogpersonal i allt högre grad hanterar narkotikarelaterade situationer internt, snarare än att involvera polis. Flera faktorer kan ligga bakom denna förändring. Det kan handla om en ökad trygghet och rutin i att själv hantera narkotikapåverkade gäster, särskilt om personalen fått utbildning eller stöd från arbetsgivaren. Det är också möjligt att vissa strukturer som tidigare underlättade kontakt med polisen har försvagats, exempelvis var det under ovan nämnda Krogsektionens tid enkelt att nå denna enhet som ofta snabbt infann sig på krogen. I linje med detta kan också en förklaring vara att det upplevs att polisens respons inte är lika snabb eller närvarande som tidigare, vilket kan minska benägenheten att ta kontakt.

Krog tillsyn ses i allmänhet som något positivt bland personalen. En övervägande majoritet, nästan 80 %, som varit med om en tillsyn beskriver upplevelsen som positiv. Dock framkom i kommentarer att vissa upplever att tillsynen kan störa arbetet, särskilt under rusningstid, och att bemötandet från polis eller myndighetspersoner ibland varit bristfälligt. Detta tyder på att både tidpunkt och bemötande har betydelse för hur tillsynen uppfattas och det är fördelaktigt att ha en tydlig och god dialog med krogpersonal under tillsynen. När det gäller upplevd trygghet kan resultaten tolkas som

att tillsyn har en tillfällig effekt då en större andel uppger ökad trygghet under själva tillsynen än efteråt. Värt att notera är dock att nästan 30 % upplever en ökad trygghet efter genomförd tillsyn.

Ett mönster som framträder i resultaten är sambandet mellan egen narkotikaanvändning och att observera narkotika i krogmiljön. De som uppger att de använt narkotika det senaste året rapporterar i högre grad att de sett narkotikapåverkade gäster, sett någon blivit *erbjuden* och sett någon *ta* narkotika på krogen. Detta tyder på att kroganställda som brukat narkotika nyligen är mer uppmärksamma på narkotikapåverkade gäster och relaterade situationer. Resultaten visar också att de som använt narkotika senaste året är mer liberala i sin syn på narkotika. Jämfört med de som inte använt narkotika, anser en mindre andel av de som gjort det att narkotikapåverkade gäster alltid bör avvisas från krogen. En större andel av de som använt narkotika senaste året är dessutom positiva till att narkotika bör vara lagligt, och de anser inte i samma utsträckning att det ska vara olagligt att vara påverkad av narkotika. Resultaten tyder på att krogmiljön sannolikt är en mer narkotikaliberal plats och att personer som inte brukat narkotika har en mer restriktiv syn på narkotika.

Enligt narkotikastrafflagen (1968:64) är det olagligt att både inneha och använda narkotika. Straffet kan bli fängelse i upp till tre år, men om brottet bedöms som ringa kan det i stället leda till böter eller fängelse i högst sex månader. När lagen skärptes så att även narkotikapåverkan kunde straffas med fängelse, fick polisen möjlighet att kräva narkotikatester för att fastställa påverkan. Det innebar också att polisen i större utsträckning kunde agera mot gäster som var synligt påverkade. I flera av kommentarerna från kroganställda uttrycks en önskan om ett närmare och tydligare samarbete med polisen i dessa frågor och att utveckla policyarbetet. Att tydliggöra krogens ställning mot narkotika genom ett policyarbete som kommuniceras till både gäster och anställda är något som har lyfts bland kroganställda ute i landet [25].

Arbetet med *Krogar mot Knark* har mer eller mindre pågått i Stockholm sedan 2001. Under våren 2023 fick STAD ett nationellt uppdrag att samordna och sprida *Krogar mot Knark*. Sedan STAD fick sitt nationella uppdrag har krogar i över 30 kommuner anslutit sig till metoden och många fler är på gång. Arbetet har fortsatt som en långsiktig och kontinuerlig process för att öka medvetenheten och minska narkotikarelaterade problem i krogmiljöer. *Krogar mot Knark* inkluderar komponenter såsom utbildning för personalen, både om narkotika i allmänhet och om hur man upptäcker narkotikapåverkan, och utveckling av en tydlig narkotikapolicy som kommuniceras både till gäster och personal. Denna metod har visat sig kunna påverka personalens hantering av narkotikapåverkade gäster genom att exempelvis neka dem inträde och har haft positiv inverkan både på rapporterad narkotikaförekomst och på kroganställdas egen narkotikaanvändning [14,43,46,47]. Samtidigt pekar kroganställda på vikten av polisens närvaro och samarbete för att ytterligare stärka arbetet.

Studiens begränsningar

Det finns begränsningar med denna studie. De personer som besvarat enkäten är inte ett slumpmässigt urval av krogpersonal, utan arbetar på krogar där personalen deltagit i STAD:s utbildning i *Ansvarsfull Alkoholservering*. Det innebär att resultaten inte nödvändigtvis kan generaliseras till alla restauranger i Stockholm eller i övriga Sverige. Samtidigt är det värt att nämna att Stockholm stads riktlinjer kräver att alla krogar med servering efter klockan 01 låter sin personal gå denna utbildning. Det gör att resultaten sannolikt speglar situationen ganska väl på många av

stadens krogar med sena öppettider. Det är också viktigt att notera att de data som jämförts över de fyra olika mätstillfällena är tvärsnittsdata, vilket innebär att olika personer har deltagit vid varje undersökningstillfälle. Detta medför att slutsatser om orsakssamband blir svåra att dra. Dessutom bygger de analyserade uppgifterna på självrapportering, vilket innebär att det kan förekomma viss underrapportering, särskilt när det gäller frågor om eget narkotikabruk [15,48]. En del av de medverkande valde att inte besvara vissa frågor i enkäten, vilket är vanligt i enkätstudier. Det interna bortfallet var för de flesta frågor lågt, och varierade mellan 1% och 2,6%. Dock var det interna bortfallet högre på frågor som rörde egen användning av narkotika vilket gör att resultaten bör tolkas med försiktighet.

SLUTSATS OCH REKOMMENDATIONER

Resultaten från denna studie visar att narkotikaförekomsten i Stockholms krogmiljö är hög, trots en minskning av narkotikaanvändning bland kroganställda jämfört med tidigare undersökningar. Den upplevda höga förekomsten av narkotika och de förhållandevis höga nivåerna av egen användning, särskilt bland yngre åldersgrupper, understryker behovet av fortsatta och förstärkta förebyggande insatser. Sett till samtliga fyra enkätundersökningar som har genomförts bland kroganställda framträder att i perioder där arbetet med *Krogar mot Knark* är aktivt minskar den egna användningen bland kroganställda och i perioder där arbetet är mindre aktivt ökar användningen. Detta pekar på vikten av ett kontinuerligt och långsiktigt narkotikaförebyggande arbete i krogmiljön snarare än att göra punktinsatser.

För att effektivt minska narkotikarelaterade problem rekommenderas att metoden *Krogar mot Knark* fortsätter att förvaltas och utvecklas. Detta inkluderar bland annat regelbunden utbildning av krogpersonal, tydligt policyarbete och strukturerad och nära samverkan, inte minst med Polisen. Den nationella samordningen och spridningen av arbetet med *Krogar mot Knark* behöver fortsatt förvaltas, utvecklas och kvalitetssäkras för att uppnå långsiktiga resultat. Ett mål är att det spridningsarbete som påbörjades 2023 fortsätter så att fler kommuner och krogar börjar arbeta narkotikaförebyggande i krogmiljön.

Det vore också önskvärt att en bredare och mer omfattande förebyggande strategi struktureras upp där både narkotika och alkohol i nöjesmiljöer ingår. STAD:s metod *Ansvarsfull Alkoholservering* har visat unika och långvariga effekter och bör samordnas med metoden *Krogar mot Knark*, dels för att det finns en stark koppling mellan alkohol- och narkotikaanvändning, dels för att metoderna involverar samma aktörer som vill arbeta med båda frågorna. Idag finns ingen aktör som har ett ansvar för att nationellt sprida och kvalitetssäkra arbetet med *Ansvarsfull Alkoholservering* och behovet av en sådan aktör är påtaglig. Slutligen är det viktigt att fortsätta med kartläggningar och uppföljningar för att ge evidens och att kunna förbättra det förebyggande arbetet baserat på aktuella data och trender.

REFERENSER

- 1 Vasica G, Tennant CC. Cocaine use and cardiovascular complications. *Med J Aust.* 2002 Sep;177(5):260–2.
- 2 Bellis MA, Hughes K, McVeigh J, Thomson R, Luke C. Effects of nightlife activity on health. *Nurs Stand.* 2005 Apr;19(30):63–71; quiz 73.
- 3 Chinet L, Stéphan P, Zobel F, Halfon O. Party drug use in techno nights: a field survey among French-speaking Swiss attendees. *Pharmacol Biochem Behav.* 2007 Feb;86(2):284–9.
- 4 Folkhälsomyndigheten. Narkotikaanvändningen och dess negativa konsekvenser i Sverige. 2021.
- 5 Hofmarcher T, Ramdén V, Lindgren P. Samhällsekonomiska kostnader för narkotikabruk i Sverige. IHE Rapport; 2022.
- 6 Europeiska unionens publikationsbyrå. Europeisk narkotikarapport 2022: Trender och utveckling. Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk; 2022.
- 7 Folkhälsomyndigheten. Indikatorlabbet [Internet]. [cited 2024 Dec 6]. Available from: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/statistikdatabaser/indikatorlabbet/>
- 8 Sundin E, Gripe I, Zetterqvist M, Ramstedt M, Guttormsson U. Användning och beroendeproblem av alkohol, narkotika och tobak. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN; 2022.
- 9 Tossmann P, Boldt S, Tensil MD. The use of drugs within the techno party scene in European metropolitan cities. *Eur Addict Res.* 2001 Mar;7(1):2–23.
- 10 Winstock AR, Griffiths P, Stewart D. Drugs and the dance music scene: a survey of current drug use patterns among a sample of dance music enthusiasts in the UK. *Drug Alcohol Depend.* 2001 Sep;64(1):9–17.
- 11 Van Havere T, Vanderplasschen W, Lammertyn J, Broekaert E, Bellis M. Drug use and nightlife: more than just dance music. *Subst Abuse Treat Prev Policy.* 2011 Jul;6:18.
- 12 Hesse M, Tutenges S, Schlieve S. The use of tobacco and cannabis at an international music festival. *Eur Addict Res.* 2010 Jul;16(4):208–12.
- 13 Fernández-Calderón F, Cleland CM, Palamar JJ. Polysubstance use profiles among electronic dance music party attendees in New York City and their relation to use of new psychoactive substances. *Addict Behav.* 2018 Mar;78:85–93.
- 14 Gripenberg Abdon J, Wallin E, Andréasson S. The “Clubs against Drugs” program in Stockholm, Sweden: two cross-sectional surveys examining drug use among staff at licensed premises. *Subst Abuse Treat Prev Policy.* 2011 Feb;6:2.
- 15 Gripenberg-Abdon J, Elgán TH, Wallin E, Shaafati M, Beck O, Andréasson S. Measuring substance use in the club setting: a feasibility study using biochemical markers. *Subst Abuse Treat Prev Policy.* 2012 Feb;7:7.
- 16 Buvik K, Bye EK, Gripenberg J. Alcohol and drug use among staff at licensed premises in Norway. *Scand J Public Health.* 2019 Jun;47(4):393–9.
- 17 Nordfjærn T, Bretteville-Jensen AL, Edland-Gryt M, Gripenberg J. Risky substance use among young adults in the nightlife arena: An underused setting for risk-reducing interventions? *Scand J Public Health.* 2016 Aug;44:638–45.
- 18 Bretteville-Jensen AL, Burdzovic Andreas J, Gjersing L, Øiestad EL, Gjerde H. Identification and Assessment of Drug-User Groups Among Nightlife Attendees: Self-Reports, Breathalyzer-Tests and Oral Fluid Drug Tests. *Eur Addict Res.* 2019 Feb;25(2):93–102.

- 19 Gjerde H, Gjersing L, Furuhaugen H, Bretteville-Jensen AL. Correspondence between Oral Fluid Drug Test Results and Self-Reported Illicit Drug Use among Music Festival Attendees. *Subst Use Misuse*. 2019 Mar;54(8):1337–44.
- 20 Gjersing L, Bretteville-Jensen AL, Furuhaugen H, Gjerde H. Illegal substance use among 1,309 music festival attendees: An investigation using oral fluid sample drug tests, breathalysers and questionnaires. *Scand J Public Health*. 2019 Jun;47(4):400–7.
- 21 Jørgenrud B, Furuhaugen H, Gjerde H. Prevalence and Correlates of Illicit Drug Use among Norwegian Nightlife Patrons. *Subst Use Misuse*. 2021 Jul;56(11):1697–706.
- 22 Elgán T, Feltmann K, Strandberg A, Kvillemo P, Beck O, Jayaram-Lindström N, et al. Narkotika- och alkoholkonsumtion blandbesökare i Stockholms nöjesmiljöer. STAD Rapport 64. STAD, Centrum för psykiatriforskning, Karolinska institutet och Region Stockholm; 2021.
- 23 Gripenberg J. Droger på krogen- En kartläggning av narkotikasituationen på Stockholms krogar. STAD Rapport 20. STAD, Centrum för psykiatriforskning, Karolinska institutet och Region Stockholm; 2002.
- 24 Strandberg A, Elgán T, Gripenberg J. Droger på krogen- En uppföljning av narkotikasituationeni Stockholms krogmiljö. STAD Rapport 64. STAD, Centrum för psykiatriforskning, Karolinska institutet och Region Stockholm; 2018.
- 25 Kvillemo P, Gustafsson N-K, Feltmann K, Gripenberg J, Elgán T. Narkotikasituationen på krogen i sju län- Kartläggning och preventiva insatser. STAD Rapport 78. STAD, Centrum för psykiatriforskning, Karolinska institutet och Region Stockholm; 2023.
- 26 Feltmann K, Elgán TH, Böttcher M, Lierheimer S, Hermansson S, Beck O, et al. Feasibility of using breath sampling of non-volatiles to estimate the prevalence of illicit drug use among nightlife attendees. *Sci Rep*. 2022 Nov;12(1):20283.
- 27 Graham K, Osgood DW, Zibrowski E, Purcell J, Gliksmann L, Leonard K, et al. The effect of the Safer Bars programme on physical aggression in bars: results of a randomized controlled trial. *Drug Alcohol Rev*. 2004 Mar;23(1):31–41.
- 28 Holder HD, Janes K, Mosher J, Saltz R, Spurr S, Wagenaar AC. Alcoholic beverage server liability and the reduction of alcohol-involved problems. *J Stud Alcohol*. 1993 Jan;54(1):23–36.
- 29 Lang E, Stockwell T, Rydon P, Beel A. Can training bar staff in responsible serving practices reduce alcohol-related harm? *Drug Alcohol Rev*. 1998 Mar;17(1):39–50.
- 30 Scherer M, Fell JC, Thomas S, Voas RB. Effects of dram shop, responsible beverage service training, and state alcohol control laws on underage drinking driver fatal crash ratios. *Traffic Inj Prev*. 2015;16 Suppl 2:S59-65.
- 31 Wallin E, Andréasson S. Can I have a beer, please? A study of alcohol service to young adults on licensed premises in Stockholm. *Prev Sci*. 2004 Dec;5(4):221–9.
- 32 Wallin E, Gripenberg J, Andréasson S. Overserving at licensed premises in Stockholm: effects of a community action program. *J Stud Alcohol*. 2005 Nov;66(6):806–14.
- 33 Wallin E, Norström T, Andréasson S. Alcohol prevention targeting licensed premises: a study of effects on violence. *J Stud Alcohol*. 2003 Mar;64(2):270–7.
- 34 Elgán TH, Andréasson S, Gripenberg J. Long-term effects of an alcohol prevention program at licensed premises: a Swedish 20-year follow-up study. *Front Public Health*. 2024 Aug;12:1423708.
- 35 Feltmann K, Gustafsson N-K, Elgán TH, Gripenberg J. Sustained Alcohol Service Refusal Rates to Underage Patrons in Nightlife Setting: 25-Year Follow-Up of a Swedish Alcohol Prevention Program. *J Adolesc Health*. 2025 Jan DOI: 10.1016/j.jadohealth.2024.11.013
- 36 Månsdotter AM, Rydberg MK, Wallin E, Lindholm LA, Andréasson S. A cost-effectiveness analysis of alcohol prevention targeting licensed premises. *Eur J Public Health*. 2007 Dec;17(6):618–23.

- 37 Wallin E, Lindewald B, Andréasson S. Institutionalization of a community action program targeting licensed premises in Stockholm, Sweden. *Eval Rev.* 2004 Oct;28(5):396–419.
- 38 Wedekind D, Bandelow B, Heitmann S, Havemann-Reinecke U, Engel KR, Huether G. Attachment style, anxiety coping, and personality-styles in withdrawn alcohol addicted inpatients. *Subst Abuse Treat Prev Policy.* 2013 Jan;8:1.
- 39 Brännström L, Trolldal B, Menke M. Spatial spillover effects of a community action programme targeting on-licensed premises on violent assaults: evidence from a natural experiment. *J Epidemiol Community Health.* 2016 Mar;70(3):226–30.
- 40 Bellis MA, Hughes K, Lowey H. Healthy nightclubs and recreational substance use. From a harm minimisation to a healthy settings approach. *Addict Behav.* 2002 Dec;27(6):1025–35.
- 41 Drugs and Public Policy Group. Drug Policy and the Public Good: a summary of the book. *Addiction.* 2010 Jul;105(7):1137–45.
- 42 Weir E. Raves: a review of the culture, the drugs and the prevention of harm. *CMAJ.* 2000 Jun;162(13):1843–8.
- 43 Gripenberg Abdon J. Drug use at licensed premises: prevalence and prevention. 2012
- 44 Gripenberg J. Partydroger på Stockholms krogar- En djupintervjustudie med polis, krögare och ordningsvakter. STAD Rapport 22. STAD, Centrum för psykiatriforskning, Karolinska institutet och Region Stockholm; 2002.
- 45 Holder HD. Prevention of alcohol problems in the 21st century: challenges and opportunities. *Am J Addict.* 2001;10(1):1–15.
- 46 Gripenberg Abdon J, Wallin E, Andréasson S. Long-term effects of a community-based intervention: 5-year follow-up of “Clubs against Drugs”. *Addiction.* 2011 Nov;106(11):1997–2004.
- 47 Gripenberg J, Wallin E, Andréasson S. Effects of a community-based drug use prevention program targeting licensed premises. *Subst Use Misuse.* 2007;42(12–13):1883–98.
- 48 Johnson MB, Voas RA, Miller BA, Holder HD. Predicting drug use at electronic music dance events: self-reports and biological measurement. *Eval Rev.* 2009 Jun;33(3):211–25.